

Vážení zákazníci,

dovolujeme si Vás upozornit, že na tuto ukázkou knihy se vztahují autorská práva, tzv. copyright.

To znamená, že ukáзка má sloužit výhradně pro osobní potřebu potenciálního kupujícího (aby čtenář viděl, jakým způsobem je titul zpracován a mohl se také podle tohoto, jako jednoho z parametrů, rozhodnout, zda titul koupí či ne).

Z toho vyplývá, že není dovoleno tuto ukázkou jakýmkoliv způsobem dále šířit, veřejně či neveřejně např. umístováním na datová média, na jiné internetové stránky (ani prostřednictvím odkazů) apod.

redakce nakladatelství BEN – technická literatura
redakce@ben.cz

Sedmnáctý zápis: V místě, kde jsou polygamní (úterý 4. 11.)

V úterý ráno po snídani (nějaká manga, buráky a mastné těstové koblížky) jsme odjeli do Ihosy – celkem plynulá, sedmihodinová asi stopadesátikilometrová cesta nepřeplněným autobusem. Pěknou krajinou plnou zeleně a občas i docela hezkých druhotných lesů, mezi rýžovými poličky v údolích a vinicemi na svazích, dále na jih pak zajímavým pohořím, po stále ještě dobré silnici jsme se dostali do padesát kilometrů vzdáleného Ambalavaa, kterým jsme jen projeli. Bylo to nicméně poslední město kmene Betsileo („Neporazitelní“), který je usídlen na jih od Antananarive a jejichž metropolí je Fianarantsoa, kterou jsme včera opustili. Než se tedy odsuneme k dalšímu kmeni, musím o nich napsat ještě jednu chytrost, kterou jsem někde vyčetl. Betsileové totiž ve svých lesích objevili v 17. století pavouka (latinsky se jmenuje *Nephilla madagascariensis*, český název asi neexistuje), jehož samička má rozpětí nohou okolo dvaceti centimetrů. O co větší je samička, o to menší je sameček. Ten i s nožičkami měří sotva jeden centimetr. Nejenže je malíčký, navíc je i líný. Zatímco samička stále snuje pavučiny a chytá do nich hmyz a dokonce i drobné ptáky, sameček nedělá nic, lebedí si poblíž a nechá se živit. Tak to pokračuje až do té doby, než provede to jediné, co umí – než dámě vyrobí potomstvo. Jakmile je tato jeho povinnost splněna, stane se v očích velké pavoučí matky zbytečný a ta ho sežere. Tak se tato pavoučice staví po bok špřicím a kudlankám. Kvůli tomu to ale nevyprávím. Zajímavé je, že pavučiny těchto pavoučic jsou tak silné, že se v ní spolehlivě zachytí nejen menší ptáci, ale taková pružná síť dokáže odhodit prý člověka za chůze zpět! Betsiley napadlo tkát z jejich vláken lamby. Někde poblíž Fianarantsoy prý byl začátkem našeho století dokonce zřízen velkochov těchto pavouků a velká tkalcovská dílna. Velkovýroba se sice neosvědčila – ono není jednoduché donutit pavoučici k práci, když nechce, a navíc vlákna, která tkaly, byla prý moc krátká. Přesto se dodnes alespoň občas a podomácku látky z pavoučích vláken tkají. Pro živé lidi jsou ale tabu, používají se jen pro balení mrtvých při slavnostních rituálech obracení mrtvých, při famadihanách...

Cestou na jih od Ambalavaa se začala krajina měnit a místo zeleně nastoupila vyschlá polo-poušť. Nad plošinu místy vystupovaly podivné, mohutné, oválné, majestátně vypadající rulové skály, které zvláštním pochmurným způsobem ozvlášťovaly tuto nehostinnou krajinu téměř bez stromů, jen s uboze vypadající suchou trávou. Silnice byla místy velmi dobrá, místy méně dobrá, ale zdálo se mi, že alespoň na některých úsecích probíhají stavební práce. To mě doslova zarazilo, protože zatím jsem nikdy nikde nikoho silnici opravovat neviděl. Asi v půli cesty jsme projížděli okolo podivných granitových skalních útvarů vystupujících z travnaté stepi a pak už jsme se octli v kraji pasteveckého kmene Barū, který má z celého Madagaskaru nejtmašví pleť a nejvíce africké rysy. Skupinka pěti pastevců s dlouhými holemi, která přistoupila k nám do autobusu a usadila se hned vedle nás, vypadala hrdě a bojovně – z doslechu jsem věděl, že Barové bývají nepřátelští a občas i nebezpeční, a tak jsem se s nimi pustil do pantomimické komunikace, abych si to ověřil. Výsledkem bylo, že na mě vyžebrali několik cigaret a dali mi napít rumu. Hrozně páchlí. Barové jsou jako jediní z celého ostrova polygamní, v dnešní době ale už spíše jen teoreticky. Chce-li se totiž místní muž oženit, musí se rodině nevěsty prokázat takovým majetkem, aby bylo jisté, že ji uživí. Bohatství se zde posuzuje podle velikosti stáda krav zebu. Bohužel během posledních dvaceti let se stáda scvrkla natolik, že kapitál mladíků stačí většinou sotva na jednu ženu.

Někde před Ihosy se krajina změnila úplně a dostala opravdový jižní ráz. Začaly se objevovat různé obrovské kaktusy, aloe, agáve, sisaly a také baobaby.

Na noc zůstáváme zde, v Ihosy, v centru Barū. Roste tu spousta obrovských kaktusů, silnice jsou písčité a jinak se tu neděje celkem nic. Snědl jsem několik sladkovodních smažených ryb, které se opékaly na tržišti, několikrát jsem prošel dvě zdejší ulice s vesměs příjemnými, ale nepří-

liš oduševněle vypadajícími sídlenci, a usadil jsem se v malé epicérii (hospoda), kde sedím dosud, protože venku je horko. Zajímavé je, že ač jsem v kraji, kde hlavní činností místních je chov dobytka, v restauracích moc hovězího není. To stejné platí pro celý Madagaskar, což je při odhadovaném celkovém počtu kusů okolo deseti milionů na první pohled značně divné a nelogické. Ještě divnější se může zdát, že Madagaskar hovězí maso dováží. A přitom to tak je, a má to i důvod. Kráva zebu není pro Malgaše v první řadě potravinou, ale je to kultovní a prestižní zvíře. Podle velikosti vlastněného stáda se posuzuje hodnota ženicha (Barové), nevěsty, jinde se celé stádo pozabíjí při rituálu obracení mrtvých nebo při iniciačních obřadech (obřízka), mezi Mahafaly zcela na jihu je prestižní záležitostí chovatele nashromáždit co nejvíce kusů pro svoji vlastní pohřební hostinu tak, aby na jeho hrobce leželo co nejvíce rohů. Nejdůležitější na zebu je pro Malgaše jejich barva, protože ne každá barva je vhodná pro každou příležitost a jejich množství, rozhodně je nechovají většinou pro maso. A tak by se milióny zebu, které zde spásají obrovské plochy jak sarančata, daly přirovnat k našim autům. Jako dopravní prostředky jsou obzvláště v Praze téměř k ničemu, navíc škodí životnímu prostředí, ale úspěšnost podnikatele se stejně stále běžně posuzuje podle kvality jeho vozového parku. Až v posledních letech při vzrůstající bídě na Madagaskaru a při přemnožení absurdních aut v Evropě, si začínají někteří lidé připouštět, ale jen velmi pomalu, že by se na věc dalo nahlížet i jinak. Ale přesto stále ani tady, v kraji, kde skoro každý muž je pastevcem, není skoro co jíst.

Jak projíždíme k jihu, zdá se mi, že lidé začínají být jiní, vypadají jinak a je z nich cítit i něco jiného. Možná bojovnější výraz, životní podmínky jsou tu asi tvrdší, čím víc směrem na jih, tím více na zdejším suchých pláních roste jen tráva. Domy jsou cihlové, protože tu je mnoho červené hlíny, ale žádné bambusy, natož pak lesy. Leda tak kaktusy, ale stavět domy z bodláčí, to asi není ono. Také tady (směrem k Isalu a Tuleáru) je cesta dost frekventovaná turisty, obdobně jako směrem na Ostrov sv. Marie, nebo Nosy Bé, což se taky nějak odrazilo na chování lidí. Vazahu se snaží obrát, jak se dá. Myslím, že atmosféra na východním pobřeží a v pralese byla relaxovanější. Musím končit, někdo na mě volá.

Osmnáctý zápis: V Ranohiře (středa 5. 11.)

Včerejší večer se nakonec vyvedl. V epicérii jsem se seznámil se dvěma chlapy, kteří uměli francouzsky lépe než já a chtěli si povídat. Zdáli se mi velmi vzdělaní a stále mě hostili drahými nápoji. Nenechali se ode mě pozvat, natož pak aby mi dovolili zaplatit alespoň za sebe. Pokoušel jsem se je obejít a vnutit peníze barmanovi, ten je ale nepřijal s odůvodněním, že platí oni, ačkoli věděl to, co já jsem ani nevěděl, že všichni pijeme na dluh, protože pánové byli chudí. V noci mě pak ještě prováděli po vsi a ukazovali asi třímetrové kaktusy s krásnými velkými květy, které se otevíraly po setmění. Tvrdili o nich, že to jsou madagaskarské speciality, a že se z nich dá extrahovat látka, která spolehlivě léčí tiky. A že by na tom mohl Madagaskar zbohatnout, kdyby byl co k čemu. Vypadali přesvědčivě a já jim věřil. Protože většinou věřím všemu, co mi kdo nakuká. Tito dva Barové se mi rozhodně bojovní nezdáli.

Joost celé odpoledne i večer seděl v hotýlku a poslouchal walkmana.

Druhý den ráno, tedy dnes, jsme po nepříjemné hádce s řidičem kvůli ceně jízdného popojeli vcelku solidně vypadající dodávkou 90 kilometrů do Ranohiry. Celou dobu jsme jeli naprosto rovnou suchou savanou, kde by člověk nečekal sebemenší překvapení. Najednou se ale z ničeho nic naprosto nečekaně a bez přechodu vynořilo území téměř fantasmagoricky vytvarovaných pískovcových skal, které vypadaly, jako by v okolní mrtvé krajině byly zapomenuty při generálním

úkladu – bylo to Isalo. A to už jsme přijžděli do vesnice Ranohira, odkud do této rezervace startují výpravy. Nejdřív jsme si v kanceláři koupili vstupenku a průvodce na tři dny, protože bez něj vás tam nepustí. Průvodce, asi sedmnáctiletý drzoun, nám nařídil, že si od jeho bratrance musíme za nehorázný poplatek půjčit stan a že ho budeme kromě solidního platu ještě po celé tři dny živit. A ještě si poručil, že bude chtít jíst slepici, kterou mu máme koupit od jeho strýčka. To jsme odmítli nejen kvůli jeho drzosti, ale i proto, že jsme už mockrát viděli, že domorodci mají ohavný zvyk vzít si s sebou na dlouhou cestu krajem slepici, kterou si plánují večer někde v kotlíku uvařit a kterou celý den nesou v ruce a drží ji za nohy. Nedají jí v tom vedru ani napít a většinou ji během cesty umlátí skoro k smrti. A vůbec jim nevadí, že zoufalá slepice celý den žalostně řve a kdáká. Jednou (cestou do Tany) jsem zažil, jak si vezli několik kusů drůbeže na střeše auta v košících. Všechno jim během dne chcíplo na úžeh a žízni. A jim to bylo úplně jedno. (Nakonec mnohé z nás taky netrápí, co se děje slepicím v evropských velkochovech.) Když jsme se našťavaně vrátili do kanceláře, že chceme jiného průvodce, řekl nám úředník, že jiný bude k máni až za čtyři dny. Pak jsme se šli ubytovat do drahého hotelu a já se usadil v restauraci, kde mi přinesli šáleček polévky za 50 Kč, přičemž všude jinde nestála několikanásobná porce většinou víc, než deset korun.

Teď sedím na balkóně našeho hotelu a pozoruji městečko seshora. Není to tu ničím zajímavé, po pravdě řečeno v posledních dnech popojíždění z místa na místo je poněkud nudné. Tato část Madagaskaru velmi připomíná určité části Afriky, zčásti ale i scény z Divokého západu, zvláště díky onomu hornatému pozadí, které odsud připomíná val Skalistých hor. Patrně díky tomu, že v průvodcích je jih a zvláště pak rezervace Isalo popisována jako oblast prazvláštní krásy z jiného světa, a také asi proto, že se jedná o oblast relativně dobře přístupnou autem, je zde více turistů vyšší věkové i cenové kategorie, kteří projíždějí v najatých terénních automobilech. Ceny ve dvou místních obstojných hotelech tomu odpovídají. Mezi nimi a ubikacemi pro místní (jejichž hlavní vada, opomeneme-li pro mě již dávno zapomenutou hygienu, je často nedostatečná možnost uzamknutí pokoje), není nic. Lidé vypadají tupě, pastevcí se nyní večer vracejí se svými zebu, zatímco ženy (vesměs těhotné nebo všude po nárožích kojící) se povalovaly celý den u svých stánků s cibulí, česnekem, rajčaty, rybami, buráky a rýží. Trochu znechuceně sleduji, jak se nás snaží obrát na jízděném, stravném i nocležném, nabízíme-li se ale sami, že nakoupíme rajčata či cibuli, není to možné, protože trhovkyně nemají peníze na vrácení. Pošta, kde je možné větší bankovku rozměnit, je o padesát metrů dál. Ani jedna se nezvedne a neutíká tam. Všechny u všech stánků sedí, blbě se smějí a kroutí hlavou. Chudí asi budou muset tito lidé zůstat navždy. Ptal jsem se Joosta, jestli na východním pobřeží byli lidé jiní nebo stejní, a já to jenom ještě neviděl, protože jsem tu byl krátce a v takovéto zemi poprvé. On ale neví přesně, protože i sebe, ač více zcestovalého po zemích Afriky, podezírám z odlišně zkresleného vnímání v prvních týdnech pobytu zde a v druhé polovině, kdy některé věci přestávají být jen zajímavě nové a kuriózní, ale stanou se obtěžující, až znechucující. Jako například denodenní starost, aby člověk nebyl při nákupu brán na hůl. Mrzí mě, že si nejsem jist při svém srovnávání lidí, chybí mi zde ale zeleň severovýchodu, palmy, kokosy a nevím přesně co. Vlhko snad. Jakási sveřepost, jankovitost suchého vedra, polo-pouštního charakteru krajiny, červených zděných domků, příliš tmavých lidí, na mě působí nepříliš relaxovaně. Anebo je to všechno tím, že už tu jsem dlouho? A tak tedy už teď se mi stýská zčásti po Praze, zčásti po severovýchodě. Nejráději bych jel někam k moři u pralesa: do Maroantsetry, Sambavy, nebo ještě lépe – do Antalaha. Tam jsem ještě nebyl. Místo toho mě zítra čeká výlet do parku Isalo, o kterém píší v průvodci, že máš-li čas jen na jeden výlet do malgašské divočiny, mělo by to být zde. Podle Joosta jsou propady nálady a občasná chuť cestovatelů sebrat se a jet domů běžné, a prý pravidelně po několika dnech se to lepší. Většinou po půl roce na cestě si pak člověk zvykne, v jiné své životní realitě se jaksí zabydlí a vzpomínka na domov ho přestane trápit. A tak se z člověka stává tulák.

Okukoval jsem tu aspoň nějaká termitišťe, na kterých vlastně není nic k vidění. Na povrchu není nic, jen tvrdá ochranná slupka. A ani jeden termit, neboli všekaz. Žije jich tady prý 75 druhů a skoro všichni endemičtí. A ačkoli jsou podobní mravencům, nemají s nimi podle zoologů vůbec nic společného. Uvnitř takového termitišťe žijí v jedné kolonii milióny jedinců, rozdělených do kast a jedna docela dost plodná a veliká samička – měří někdy i šest centimetrů, umírá v padesáti letech a v jednom kuse rodí – každé 2 až 3 vteřiny jedno vajíčko. To je, počítám-li správně, přes půl miliardy za život! Uvnitř jich je taková spousta, ale ven na ukázkou nevyleze ani jeden. Je fakt, že kdyby nic jiného, tak se už tímhle schováváním liší od mravenců dost zásadně. A mravenci taky neumějí postavit tak vysoké domky jako termiti. Ti totiž zvládnou vyrobit i dvanáctimetrový mrakodrap. Sice prý jen v Austrálii, ale na tom nezáleží.

Dnes večer si nesmím zapomenout vzít Lariam (preventivní lék proti malárii, který se užívá jednou týdně). Je středa, Den Lariamu.

Devatenáctý zápis: Byli jsme v Isalu (pátek 7. 11.)

Naprosto, naprosto zcela nesnesitelně vyčerpán sedím v hotelu a čekám na polívku. Celý den jsem nejedl, nemám hlad ani chuť, jediné snad tu polívku do sebe nasoukám. Jsem přehřátý, myslím, že mám úžeh, všechno mě bolí, ale překonal jsem sám sebe. Poté, co jsem si kapesním nožem v poledne vydloubal z extrémně bolestivého vředu na malíčku levé nohy (následek po nějakém puchýři) plno hnisu za naprostého nedodržení všech hygienických kautel, byl jsem schoopen v cestě víceméně pokračovat, sledovat okolí i fotit. Dnes jsem ale vyčerpán stejně, jako jsem byl druhý den v džungli. Vrátili jsme se po nějakých neshodách s vydřidušskými průvodci již dnes večer, místo zítra ráno, přičemž bychom mu zítra museli zaplatit, jako bychom s ním byli celý den. Holt místní divoši se snaží sedřít bohaté vazahy z kůže, přičemž nejsou ani moc laskaví, srdeční, ba ani úslužní. Nicméně výlet to byl krásný, zase úplně něco jiného.

Včera jsme šli 12 kilometrů horkou vyprahlou stepí s bezohledně modrou oblohou nad hlavou do základního tábora v mangovém háji (manga byla nezralá), postavili jsme stan a odpoledne jsme se vydali do Kañonu opic (Canyon des Singles).

Kaňonem protékal potůček, který zavlažoval samotný kaňon i oblast k němu bezprostředně přiléhající. Tam pak byla místy nádherná vlhká zelená vegetace a zvláštní druhy palem, které rostou prý jen tady a nikde jinde na světě. Krásní velcí lemuři sífaka, kteří mají bílé tělo s černou hlavou a dlouhým ocasem, ladně a ležerně přeskakovali ze stromu na strom ve výšce snad i sto metrů nad zemí, protože některé stromy byly uchyceny v kolmých pískovcových stěnách. Potkali jsme několik hadů, kterým jsme se raději vyhýbali, protože průvodce se všech hadů hrozně bál a tvrdil, že jsou nebezpeční. Myslím, že měl na mysli spíše nějaké fady, než skutečnou nebezpečnost pro nás, ale člověk nikdy neví. Během jedné pauzy na kouření, kdy jsem seděl na kamení, se mi ale najednou jeden vynořil se vztyčenou hlavou přímo u kolene a plazil jazýček. Mohl měřit přes metr. Já se snažil předstírat klid, což ho po chvíli znudilo a odešel. Postupně se kaňon zužoval až na šířku zhruba tří metrů, takže jsme byli najednou uzavřeni v chladu mezi dvěma vyloženě kolmými vysokými skálami. Tady zhruba měla naše dvouhodinová vycházka skončit, protože dál už začínal celé dno rokliny zabírat onen potok. My ovšem, navyklí z pralesa, jsme pokračovali za doprovodu vyvaleného průvodce jakoby nic až do okamžiku, kdy místy voda stoupla až k pasu. Pak jsme se odstrojili jen do slipů a pokračovali dál plavmo. Průvodce to vzdal a vrátil se sám na souš, když vzdal pokusy nás vystrašit tím, že dále v podzemních jeskyních žijí krokodýli. My jsme z knihy měli načteno, že tu krokodýli nejsou. Postupně se rokly zúžila natolik, že už skoro

přestávalo být možné plavat, na dno už jsme taky nedosáhli, a pod vodou jsme navíc začali tušit opravdu nějaké trhliny a jeskyně a divně chladnou vodu. Prostředí se celkově stávalo jaksi tmavé, nehostinné. Všude ticho, jen z výšek se v tísnivé ozvěně ozýval řev ptáků a opic, určitě úplně stejný, jako vydává člověk, kterého právě žere krokodýl. Zajímavé je, že jsme to oba s Joostem otočili v podstatě beze slov. Když jsme konečně chvatně doplávali zpátky, i Joost, odnaučený kuřák, si zapálil. Těžko říct, jestli tam krokodýli opravdu jsou nebo ne. Několik velkých hadů, které jsme míjeli při zpáteční cestě, nám přišli jako neškodné žížaly. V táboře jsme si potom uvařili v kotlíku večeři (rýži s omáčkou na špagety) a v sedm hodin se uložili ke spánku do velmi horké tropické noci. Je začátek léta, nejteplejší období v roce, protože ještě neprší. Pršet trochu začne prý v prosinci. Ale žádná sláva to prý nebude, přesto se snad chvílemi trochu ochladí. V kempu spalo ještě dalších deset vazahů, sami Francouzi. Ráno po snídani, nenapadeni škorpio-ny, ani jinou pakáží, kromě ovšem blech, či od čeho mám nehezky zohyzděné tělo, jsme po šesté hodině vyrazili na asi dvaadvacetikilometrovou vycházku pohořím k jezírku Piscine Naturelle. Já s Joostem jsme nesli každý půlku těžkého pronajatého stanu, spacáky, několik litrů vody a další proviant (a to i pro našeho spratkovitého průvodce, který si odmítl nést i to, co patřilo jemu a nabídl nám pouze, že si můžeme najmout dva předražené nosiče, což jsme samozřejmě odmítli). Slunce dělalo divy, ač teprve před chvílkou vyšlo. V první etapě jsme po krátké cestě savanou vylezli dlouhou stezkou, klikatící se v té části monumentálního skalnatého valu, který byl schůdný i bez horolezeckého náčiní. Nahore pak se otvíral nádherný pohled, jako do pohádkové říše. V tom, co bývala souvislá pískovcová tabule, vymodelovala během milionů let voda a vítr ty nejzroztodivnější útvary, připomínající při troše fantazie části lidského těla, gigantická ptačí vejce, různá zvířata, pohádkové skřítky. A to vše zvětšené a zkamenělé, nehybné, jakoby postihnuté osudem Lotovy ženy. Některých útvarů tohoto kamenného světa jsme se nesměli dotknout, na některé bylo zakázáno i ukázat prstem. To byl důkaz, že Malgaši stále věří, že v pohoří žijí duchové jejich předků a že je jeho velká část pro ně fady. Scéna se stále měnila, chvílemi jsme míjeli jakoby skalní města se starobylými chrámy, zdobenými různobarevnými porosty lišejníků, občas se před námi otevřel některý z dalších kaňonů, podobných tomu, ve kterém jsme byli včera. O hudební doprovod se staraly spousty cikád a několik druhů lemurů, kteří zde našli domov. Během stálého šplhání nahoru do skal a dolů do údolí nás průvodce upozorňoval na zvláštní rostliny, ptáky, ještěrky, hmyz, motýly, z nichž některé byly pro Isalo endemické. Už se ani nedívám. Už jsem si zvykl, že na Madagaskaru je skoro všechno originál. A to doslovně, protože jsem zjistil, že procento endemičnosti pro rostliny a živočichy dohromady je tady na Madagaskaru 84 %, což ale není určitě číslo konečné, protože zde badatelé stále nacházejí další a další druhy, u kterých jsou někdy dokonce na rozpacích, do jaké třídy a čeledi je mají zařadit. To se jim stalo například u nesmírně vzácného primáta ksukola, který žije hlavně na Nosy Mangabe (a samozřejmě nikde jinde na světě, než na Madagaskaru). O tom si ještě v první polovině našeho století mysleli, že už vyhynul, a pak, když ho znovu našli, tak si mysleli, že to je druh veverka. O latimériích, které prý žijí dost běžně v moři mezi Madagaskarem a Komorami se taky předpokládalo, že zmizely z povrchu zemského před sedmdesáti milióny let. Kdyby se tak uměla všechna ta zvířata a kytky a stromy někam hrozně daleko schovat do té doby, než my lidi buď vyhyneme nebo zmoudříme!

Ale budu pokračovat v Isalu. Nakonec jsme po několikahodinovém pochodu suchou, vyprah-
lou krajinou, ve které se vzduch tetelil horkem, došli do údolí, kterým protékal potůček. Zelená
vlhká oáza plná exoticky vypadajících stromů pandánů, endemických palem, kapradin a trav spo-
lu s křišťálově čistým skalním jezírkem (Piscine Naturelle), písčitou miniplážíčkou a s vodou
akorát chladnou na koupání, by byla dobrou reklamou na biblický ráj. Tam jsme strávili část

odpoledne. Já pak lezl ještě do okolních skal, abych v nich fotil sukulentní pachypodie, ony takzvané trpasličí baobaby, či sloní nohy, které jsem už viděl v Ankáraně. Dalo mi to velikou práci, protože jsem byl zmrzačený, ale bál jsem se, že to, co vidím tady, už třeba nikdy nikde neuvidím. Udělal jsem totiž tady na Madagaskaru špatnou zkušenost, že když jsem váhal někdy s focením, protože jsem předpokládal, že se ještě naskytne plno příležitostí, které budou možná i lepší, splakal jsem ve finále nad výdělkem, protože každá oblast je úplně jiná a máloco se opakuje. Prostředí tady sice bylo opravdu jako v ráji, ale já se cítil jako v pekle. Už včera mě bolel malíček a dnes se bolest natolik zhoršila, že pochod s baťohem hornatým terénem, neuvěřitelným vedrem a bez stínu, mě zničil. Tentokrát jsem na tom byl já nejhůř ze všech. Ke konci už při každém kroku, jako by mě do toho malinkého a naprosto zbytečného malíčku píchali speciálně upraveným hřebíkem, protože obyčejný hřebík bych snad snesl. Nakonec jsem si zul v té rajské zahradě botu a asi půlcentimetrovou ránu jsem vyřízl. Zárok nebolel o nic víc, než to předtím, a hlavní bylo, že se mi ulevilo. Hned se na mě slétla spousta much, které krvavý vřed oblizovaly, což se našemu průvodci jevilo jako ideální způsob dezinfekce. Já mu ale nevěřím ani slovo, a tak čekám, kdy začnu mít první příznaky otravy krve. Zatím se mi ale antibiotika nasazovat nechce.

Ted' večer jsme dopochoďovali asi šest kilometrů zpět do Ranohiry a já se za chvíli odplazím do pokoje spát. Je už velmi, velmi pozdě, možná osm hodin. Řeknu vám, hanebný pocit jsem to dnes měl, když mě opovržlivě přeskotačilo nějaké to francouzské děvče, které určitě před pěti minutami vystoupilo někde z Jeepu, zatímco já se doničený, špinavý, zpocený plazil, šmajdal a berlil, připomínaje válečného mrzáka, vyčerpan, bez sebemenších známek mužnosti. Ó, jak ponižující!

Celkově to byl ale výlet nečekaně krásný. A příroda tu byla zas jiná. Ono není divu – endemická je tady taková, že prý každý jednotlivý kaňon má své endemické druhy rostlin, které nejsou nikde jinde na světě! Tak co se pořád divím?

Celých dvanáct zdejších vazahů se chystá zítra do Tuleáru, dvěstěkilometrová cesta trvá prý čtyři hodiny – silnice musí být extrémně dobrá; místní se snaží vnutit nám za nepřilíhš přijatelnou cenu hromadný odvoz soukromým terénním autobusem, že se prý do pravidelné linky (či linek) nevejdeme. Uvidíme ráno. Večer ale budeme asi už v padesátitísícovém Tuleáru (malgašsky Toliara), kde je ještě tepleji než tady, ale je tam moře.

Dvacátý zápis: Zatímco čekáme na autobus (sobota 8. 11.)

Je ráno, čekáme na nějaký autobus. Řeknu vám, není to jednoduché stát se černochem a zapomenout na minulost. Dnes v noci jsem se probudil nevrlostí, protože se mi zdálo, že sestřička z mé pražské ambulance se nedůtklivě představovala do telefonu, pak jsem reinkarnován do nějakého ptáka navštívil svoji rodinu a přemýšlel jsem, že se vůbec nehodí hned po návratu jít na týdenní školení – vůbec nestihnu připravit vánoce. I když pořád lepší vánoce nepřipravené, než nebyť doma vůbec...

Noha už mě dnes nebolí.

Mám před sebou ještě pět týdnů, trochu se mi stýská, a představa dalších nekonečných dnů v rozpálených taxi-broussech, rachtajících po velmi špatných cestách jižní pouští, mě po pravdě příliš nevábí.

Chci to ale projet celé, a tak se asi dlouho a s obavami očekávanému přesunu z Tuleáru do Fort Dauphinu nevyhnu. V průvodci se o této více než šestisetkilometrové cestě píše, že taxi-broussem ji lze v období sucha zvládnout za tři dny (resp. 40 hodin nepřetržité jízdy v ideálním případě),

příčemž se ale doporučuje cestovat s přestávkami, protože se prý jedná o obtížný výlet. Od turistů jsem získal v podstatě jednotné informace, že se jedná o výlet sice nesnesitelný, ale na druhou stranu krásný. Projíždí se vyprahlou krajinou s podivnou archetypální vegetací trnitého buše, kdy čím blíže k nejjihnějšímu útesu Svaté Marie (Cap Sainte Marie), tím je prý vše bizarnější. Tam pak, na „konci světa“, se mají v písku válet úlomky skořápek vajec dávno vyhynulého maxiptáka Aepyornise tak, jako by vejce byla rozbita včera. Tam se ale stejně nelze dostat bez terénního automobilu nebo horského kola, přičemž z hlavní silnice na útes je to zajížd'ka snad 150 kilometrů, nebo možná ještě víc. A navíc v období dešťů, které má začít už začátkem prosince, neprojeďte, jako tradičně všude, ani terénní automobil. Začalo-li by pršet, může se prý stát, že výlet skončí někde uprostřed buše. Co dělají pasažéři v takovémto případě, to přesahuje moji představivost. Čekají snad až skončí období dešťů? Já nevím. Nějak se mi to nezdá. Joost chce z Tuleáru do Fort Dauphinu jet na kole, na to se mu vykašlu. Tvrdí, že už to někdo na kole projel, ač prý z doslechu nějaké potíže měl. Jaké, to Joost neví. Možná, že šel celou cestu pěšky a kolo vlácel pískem v padesátistupňovém vedru za sebou. Říká, že je to prý romantické, být jen se svým kolem svobodný, na nikoho neodkázaný. To je poprvé, co se mě snaží Joost dostat na romantiku, protože už poznal moji slabou stránku. Ne, ne, a ještě jednou ne! Nepochybují sice, že bych to určitě zvládl, ale já teď spíš sním o lenivění ve společnosti bílokožců. Tak doufám, že se mi podaří vymyslet něco rozumnějšího. Nicméně tuším, že cesta dál na východ pravděpodobně bude opět nejen zajímavá, ale velmi dobrodružná.

Dvacátý první zápis: V restauraci La Corail v Tuleáru – o týden později (pátek 14. 11.)

To tedy bude, to jsi měl Macku před tím týdnem pravdu. Sedíme v restauraci La Corail v Tuleáru, čekáme na kalamáry a před hospodou jsou zaparkovaná dvě fungl nová horská kola.

Nepředbíhejme ale. V sobotu odpoledne po čtyřhodinové cestě (200 km po velmi dobré silnici ve velmi špinavém autě) jsme zapatlaní od oleje, písku a prachu, trochu jako týden nemytí montéři, dorazili asi v pět hodin do jižního „Města slunce“ – do Tuleáru. Po obligátní obchůzce několika hotelů, doporučených tři roky starou Lonely Planet jako levné, které ovšem mezitím získaly na popularitě a potažmo zdražily, jsme našli hotel, který stále ještě levný zůstal. Město mi svými „Pousse-pousse“, žebráky a „láskychtivými“ děvčaty trochu připomnělo Tamatave. „Pousse-pousse“ (česky tahat-tahat) je označení pro vozíky, ve kterých rikšové vozí své pasažéry anebo cokoli jiného. Ve většině měst, kde tento způsob dopravy existuje, mají rikšové ve zvyku potencionální zákazníky pronásledovat, pokřikovat a čekat dlouhé hodiny před hotelem, do kterého se bezradný turista uchýlil, aby se skryl. Já už jsem si ale zvykl, že mě neustále někdo sleduje a oslovuje, nebojím se a toho, čeho nechci, si prostě nevšímám. Hned první večer jsem se vypravil na procházku po centru, poplácal se s místními, odehnal pár otrapů, téměř však i díky nedorozumění člověka, který mě pozval na kolu. Pak, za tmy, jsem pokračoval dál do periferní čtvrti, motal jsem se v místech, kde byly jen plechové boudy a mezi nimi ohně, u kterých vyseďávaly občas velmi divné, po celém těle tetované existence. Některé pily rum, některé už nepily. Občas na mě někdo něco křiknul. Asi dvakrát, třikrát se stalo, že mě někdo (zdálo se mi), ne moc přátelským způsobem, zastavil a něco chtěl. Já jsem nedělal nic – prát se neumím, a tak jsem se je snažil alespoň česky přesvědčit, aby mě nezabíjeli. Pokaždé během chvilky přišel nějaký jiný domorodec a útočníka mě zbavil. Jednou se začali dokonce prát mezi sebou a to dost fest. Z té uličky jsem raději zmizel. Byla noc a já nevěděl, kde jsem. Začal jsem mít pocit, že můj další osud není v mých rukou.

Člověk ale musí být neopatrný, bezprostřední, aby potkal lidi. Někdy se člověk bojí, drží se jakéhosi svého zdravého rozumu... – ano, nezabíjí ho ve špatné čtvrti, neokradou v temné noci, nechoří všemožnými chorobami, nepadne ze skály, neutopí se v bažině, ale... lépe je do temné noci jít, překonat strach, máš pak šanci nejen zahynout, ale i přežít, prožít. Baladu, spirituál... nebo zahynout – ale i to je balada, spirituál. A tak nakonec jsem byl ještě týž večer v restauraci jen a pouze malgašské, kde se tančily rituální tance, chlapi přinesli bubínky a já byl host. Ve „špatné“ čtvrti, ve „špatné“ restauraci. Vrátil jsem se na hotel ve čtyři hodiny ráno z rybářské knajpy tvrdého kmene Vezo, kde polonazí domorodci, kteří neuměli francouzsky, a někteří ani číst a psát, žili své rytmy tak intenzivně, že jsem se ještě celý další den nebyl s to orientovat ve světě. – Alkoholem to nebylo, pil jsem pro jistotu jenom kolu. Trochu silou jsem se snažil vrátit celý den do kontrahovaného stavu, kdy by mi kromě melodií domů, stromů, moře, lidí, kdy by mi kromě melodie nebylo všechno lhotejné. Bloudil jsem přímořskými rýžovými políčky, špinavý jak čuně, protože jsem se ve spleti různých cestiček zamotal a propadal až nad kolena do černého bahna, chodil jsem po plážích zanesených výkaly a splašky, bloumal po smrdutém jílovitém pobřeží, zarostlém mangrovovými houštinami, a k nerozpoznání od odporně páchnoucí hroudy bahna vysedával u pirog, pozoruje rybáře, popil jsem s nimi betsu (třtinové pivo) a stále trochu rozmělněn, ovšem s tím stálým vědomím, stále při vědomí nutnosti pokračovat, které zápasilo s čímsi, kdy i ona chýše, stůl, popelník, moře, stromy, písek, byly živé bytosti, které rozprávěly moudrou řečí nesmrtných...

Zlomil jsem to večer v Zaza klubu. Říká se mezi určitým typem turistů, kdo nebyl v Zaza klubu, nebyl v Tuleáru. Luxusní diskotéka, kdy něžně malgašsky plynoucí melodie byly tančeny ladně a jaksi pro mě bez identifikovatelného rytmu v kruhu – melodie se točily v kruhu, tančící také. Evropské melodie, jiné, mají spád, jsou jiné od principu, od filozofie. Popil jsem rum a bolehlav nad ránem mi navrátil evropanství. Má poněkud zjevná polopřítomnost odrazovala naštěstí četné zdejší vazahohledačky. Koneckonců vazahů tu bylo přehršel i beze mě. Musím k tomu říci, že zdejší noční podniky přese všechno nevládnou striptýzovými tanečnicemi ani ničím podobným, ač by se to možná v tak teplých krajích dalo očekávat. „Striptýz“ člověk denně vidá na tržištích a před chýšemi, kde ke každému druhému řadru je přicuclý minimalgášek.

V pondělí jsme taxi-broussem odjeli do 22 kilometrů vzdálené plážové oblasti Ifaty – cesta, odečtu-li hodinové popojíždění, trvala dvě hodiny pískem, kdy se v neutěšeně suchém, vyničeném kraji začal objevovat houstnoucí porost trnitého buše (spiny forest). Autobus nás vysadil na rozcestníku k hotelu Chez Micheline a já si připadal, jako bych se ocitl v seriálu Star Trek, po přistání v jiné galaxii. Všelijaké kaktusy do výšky stromů, baobaby, divné pouštní stromy a písek. Vedro! Ubytování v bungalovu madam Micheline jsme se procházeli podél pobřeží, lemovaného drobnými rybářskými vískami kmene Vezo, jedli manga, já hledal mušle a stále přemýšlel, jak je možné, že toto je také zeměkoule.

Ovšem domorodci i zde, a to hodně díky turistům, se snažili člověka okrást, stále žebrali, vnucovali se se škeblemi, když si člověk zapálil cigaretu, otravovali a chtěli bez kouska cti taky, děvčata (dost černá, a žádná krasavice, často nemytá a občas i viditelně infekční) nabízela do omrzení nějaké masáže, zcela jistě erotické, ač jen za cenu jednoho piva nebo i méně, ale já jsem začal tady být tou jejich ničemnou vlezlostí, zjevnou pasivitou, neschopností rozumně obchodovat, nezájmem o práci, jen zájmem o natahování ruky – „done ma l'argent“ (dej mi peníze) – přesycen.

Boдрá, objemná malgašsko-francouzská míšenka neurčitěho věku, madam Micheline nás dva, jako jediné hosty v jejím plážovém komplexu bungalovů, každý večer usadila při západu slunce přímo na pláži k obrovskému starožitnému dřevěnému stolu, který vypadal jako svatební tabule, její kuchařka prostřela několik chodů ryb, krevet, tropického ovoce – dokonce i špagety, brambo-

ry a kachnu jsme dostali. Po setmění, každý den přesně za pět minut třičtvrtě na sedm, vždy po stejné větvi, nad námi probíhal párek malinkých maki trpasličích, kteří byli až do poloviny devadesátých let považováni za nejmenší primáty na světě. (V r. 1994 převzal prim v maličkosti jiný lemur, také samozřejmě z Madagaskaru, který váží ještě o polovinu méně než maki, jenom 30 gramů!) Všude okolo bylo plno ještěrek a my jsme s madam Micheline pravidelně do noci seděli a ona nám vyprávěla o svých zkušenostech s Malgaši.

Jedním z projektů francouzské pomoci, při kterém pomáhal její francouzský manžel, bylo vybudování studny. Na stavbě se pracovalo tak, že běloši jen organizovali a všechnu ruční práci nechali udělat místní – a to ne proto, že by se bílí chtěli vlastní manuální práci vyhnout, ale proto, aby takto pomohli v místních vytvořit pocit, že si stavějí cosi důležitého pro sebe a sami. Dlouhodobá osvěta snažící se vysvětlit souvislosti mezi kvalitou vody a vysokou dětskou úmrtností, mezi kvalitou vody a různými zlými infekcemi, čas od času hubičími celé vsi, zdálo se, zpočátku nepadala na úrodnou půdu. Domorodci, kteří viděli a cítili, jak moc bílým mužům na dokončení studny záleží, v práci sice každé ráno poté, co byli znovu a znovu ujištěni, že dělají dobrou věc, pokračovali, bez entuziasmu a „mura, mura“ (pomalu), ale pokračovali. Ne kvůli studni, ale kvůli bílým mužům, kterým chtěli udělat radost. Nakonec studnu dokončili, všichni měli radost, projekt se zdál být úspěšně završen. Osvěta se zdála být konečně úspěšná... Nebyla však. Nyní je studna zanesená špínou, zdevastovaná, dávno zapomenutá a domorodci pijí zápachající vodu z larvami se hemžících louží, nebo z nekvalitních povrchových zdrojů a dál trpí hladem, žízni, podvýživou, infekcemi.

Madame Micheline jim pak chtěla pomoci alespoň tím, že by jim poskytla možnost výdělku, aby si mohli čistou vodu nebo cokoli jiného, koupit. Stále ještě si naivně myslela, že jí budou vděční, nabídne-li jim možnost odkoupení jimi nalovených ryb například, anebo sežene-li turisty, kteří by se na rybářských plachetnicích chtěli vypravit k nedalekým korálovým útesům a samozřejmě by slušně zaplatili. Bohužel se ale přepočítala. Slíbí, že přijdou, donesou ryby, udělají práci... – zapomenou ale, přijdou pozitíř, místo včera. Říkala, že jejich fady se týkají všemožných prapodivností, v úterý se nesmí to, ve středu zas ono. Souložit a žebrot se ale smí pořad...

Madame Micheline vyprávěla o svých problémech s nelogickou byrokracií, která donedávna bránila rozvoji turistického ruchu do tak atraktivní oblasti, jako je tato. Ani teď stát nic nedělá. Vždyť silnice je tak mizerná, že se sem někdy ani ten autobus nedostane. A přitom turistika by sem přinesla peníze, které tu tak zoufale chybějí. Domorodci, ale místo aby si turistů cenili, znechucují je soustavně svojí neomaleností a žebráním. Zvláště pak děti nenechají nikoho na pokoji. Rojí se okolo každého, kdo se vypraví z hotelu, sveřepě natahují ruce, a mnohdy se ani neobtěžují pozdravit, natož pak poprosit, jen dokola jako kolovrátek krákají jediné slovo „l'argent“ (peníze). V jejich kultuře kmenových společenství je majetek víceméně společný a v jejich vědomí ten, kdo má co dát a nedá, se totiž chová přinejmenším neobvykle. Žádný z bělochů jim nevysvětlí, že peníze pro ně nemá. Protože oni vědí, že každý z bělochů má, a i kdyby měl sebeméně, měl by se rozdělit, považuje-li se za jejich přítele. Souvislosti mezi pílí, prací a penězi jim dost často unikají. „Vždyť se podívejte, co prodávají u svých stánků na hlavní turistické trase: cigarety, zápalky, pivo a plastikové misky. A tím to končí. Jejich bída je jejich práce“, říkala.

Madam Micheline vlastnila asi patnáct bungalovů, měla obchodního ducha a stále doufala, že poté, co před pár lety padla prosovětská vláda, se postupně země otevře cizincům a zahraničnímu kapitálu, protože zdejší rezervy jsou už nulové a zdejší vláda i lidé pasivní. Po večerech u láhve francouzského vína vyprávěla: „Nerozvine-li se turistika, která by přinesla lidem peníze, neuvědomí si domorodci nikdy, že jejich kapitálem je krása jejich přírody. Vypálí a zničí kvůli políčku a dřevu na pár sezón to, co kdyby chránili, tak je bude žít pro generace. Dnes už nemá smysl